

Udskriftsdato: mandag den 12. januar 2026

KEN nr 10117 af 29/07/2004 (Historisk)

Ankestyrelsens principafgørelse P-31-04 om afslag på mellemste pension - fibromyalgi - Højesteret - pension

Ministerium: Social- og Boligministeriet

Journalnummer: J.nr.: 0000915-98

Ankestyrelsens principafgørelse P-31-04 om afslag på mellemste pension - fibromyalgi - Højesteret - pension

Resume:

Højesteret stadfæstede Østre Landsrets dom, der frifandt Ankestyrelsen i en sag om afslag på mellemste førtidspension til en mand, som led af fibromyalgi.

Landsretten udtalte, at efter oplysningerne om ansøgerens fysiske og intellektuelle evner og aktiviteter sammenholdt med de objektiverbare fund omkring hans sygdomsbillede, der fremkom ved lægeerklæringer og bedømmelserne af Ankestyrelsens lægekyndige konsulenter, herunder forklaringen i retten var der ikke - uanset ansøgerens egen forklaring - grundlag for at tilsidesætte Ankestyrelsens afgørelse.

Af de grunde, der var anført af Landsretten, og da heller ikke de lægelige oplysninger, der var fremkommet for Højesteret, gav noget grundlag for at tilsidesætte Ankestyrelsens afgørelse, stadfæstede Højesteret dommen.

I sagsfremstillingen er refereret uddrag af erklæringer fra speciallægen, som har været udmeldt som sagkyndig, samt fra Retslægerådet.

Love:

Lov om højeste, mellemste, forhøjet almindelig og almindelig førtidspension m.v. - lov nr. 1164 af 19. december 2003 - § 14, stk. 2, nr. 1 og § 15

Sagsfremstilling:

Sagen angik en nu 49-årig mand, der havde været sygemeldt siden 1990, og som i 1992 indgav ansøgning om pension med henvisning til, at han havde smerter i stort set alle led. Der blev i 1991 iværksat arbejdsprøvning.

Kommunen gav afslag på pension, mens nævnet tilkendte ham forhøjet almindelig pension, og dette tiltrådte Ankestyrelsen den 18. december 1998.

Ansøgeren anlagde sag med påstand om, at det tilpligtedes Ankestyrelsen at anerkende, at han var berettiget til mellemste førtidspension efter § 14, stk. 2, nr. 1 i lov om social pension.

Ved Østre Landsrets dom af 12. december 2000 blev Ankestyrelsen frifundet.

Landsretten udtalte, at efter oplysningerne om hans fysiske og intellektuelle evner og aktiviteter sammenholdt med de objektiverbare fund omkring hans sygdomsbillede, der følger særlig af 2 speciallægeerklæringer og bedømmelserne af Ankestyrelsens 2 lægesagkyndige konsulenter, herunder den ene lægekonsulents forklaring i retten, er der ikke - uanset hans egen forklaring - grundlag for at tilsidesætte Ankestyrelsens afgørelse.

Højesteret afsagde dom den 29. juni 2004.

Fra dommen citeres følgende:

Supplerende sagsfremstilling

I erklæring af 1. oktober 2002 udarbejdet af reumatologisk speciallæge, der har været udmeldt som sagkyndig efter indstilling fra Den Almindelige Danske Lægeforening via Danske Reumatologisk Selskab, hedder det bl.a.

"Uspecifikke symptomer i og uden for bevægeapparatet

Syn og hørelse angives i orden, afføring uregelmæssig, vandladning lidt hyppig og enkelt gang om natten, hjerte og lunger uden særlige problemer. I varierende grad generet af hovedpine, kvalme eller uro i maven, muskelsmerter, lændesmerter, følelsesløshed eller snurrende fornemmelse i kroppen, svaghed i kroppen, tunge arme og ben, mange slags smerter og sygdomssymptomer, nervøsitet eller indre uro, oplever alting anstrengende, træthed, koncentrations- og hukommelsesbesvær, en følelse af at være fanget i en fælde og opfatter alt i alt helbredet som dårligt.

...

Undersøgtes aktuelle, væsentligste helbredsklager:

...

Funktionsniveau

Det understreges af undersøgte, at der er gode og dårlige dage med deraf følgende svingninger i funktionsniveauet. Klarer at stå op selv, påklædning, badeværelset, hælde havregryn op, men kan også på gode dage skifte udstødningsrør på bilen. Må dog holde pauser på grund af udtrætning efter bare at have skruet en møtrik af. Formand for terræn mærkebil klub og deltager i forskellige arrangementer. Oplyser at alle aktiviteter skal planlægges så kræfterne ikke bruges på andre opgaver. Kan ikke tage tallerkener af bordet, dække bord, slå græs, vaske op, støvsuge, børste tænder, grave med en skovl eller spade eller gå over 300 meter.

...

Vurdering:

Langvarige, udbredte smerter (illness) med stort rapporteret funktionstab (disability).

Ingen påviselig sygdom (disease) eller svækkelse (impairment).

Patienter med kroniske bevægeapparatssmerter med uspecifikke, ledsagesymptomer er meget velkendte på reumatologiske afdelinger. Røntgenundersøgelse, blodprøver og diverse skanninger bidrager sjældent afgørende til at forstå eller behandle patientens smerter og funktionstab. Gennem årene er "objektive fund" ved fibromyalgi jævnlig beskrevet, men senere undersøgelser har hidtil intet sikkert abnormt påvist og har aldrig kunnet omsættes til nyttig behandling. De beskrevne forandringer set på røntgenbilleder af rygsøjlen skønnes uden betydning for undersøgtes smerter og funktionsniveau. Behandlingen af kroniske smerter i bevægeapparatet kan være vanskelig og gode resultater svære at påvise, især bedømt på forbedring af arbejdsevnen.

Når smerter bliver kroniske, er der betydelig mulighed for vedligeholdende og forstærkende faktorer. Hvis man ønsker at forstå og hjælpe undersøgte, kan hans lidelse nok bedst opfattes som en somatiseringstilstand. Der er enkelte tegn på ledsagende angst- og depressionssymptomer. En uafklaret social og økonomisk situation vides at kunne bidrage til smerter, sygdomsadfærd og et nedsat funktionsniveau. Videnskabelige undersøgelser tyder på, at erstatningssager, herunder pensionssager, er selvstændige markører for et alvorligt forløb for erhvervsevnen ved smerter i bevægeapparatet.

Jeg skønner at undersøgte er relevant somatisk og psykiatrisk udredt og behandlet. Den dårlige søvn og muskelspændingerne kan måske bedres af Saroten 10-50 mg før sengetid, men den igangværende antidepressive behandling har måske samme effekt. Der er intet påvist i bevægeapparatet, der med sikkerhed forhindrer, at undersøgte med tiden kan få det betydeligt bedre. Forsøg på jobplacering anbefales vejledt af jobmotivation, talent og mulighed for påvirkning af egen arbejdssituation. Der burde kunne tages enkle hensyn for at undgå udtalte ryg- og skulderbelastninger i jobbet. Smerterne og funktionsniveauet er ikke bedret trods pensionering for ti år siden.

Der er påfaldende uoverensstemmelse mellem funktionsniveauet oplyst ved speciallægeundersøgelsen og hvad der er oplyst på hjemmesiden for klubben, hvor undersøgte er formand. Sidstnævnte oplyser om funktionsniveauet passer bedst med den kliniske lægeundersøgelse.

Der eksisterer ikke sundhedsfaglige, anerkendte, objektive og reproducerbare målemetoder eller redskaber til at angive erhvervsevnen ved subjektive smertetilstande (illness). I det omfang der måtte foreligge en væsentlig nedsættelse af erhvervsevnen, må det henføres til andre årsager end påviselig sygdom i bevægeapparatet. "

Spørgetema fra 5. juli 2001

...

7) Anses diagnosen Fibromyalgi for at være en anerkendt sygdom i Danmark?

"Fibromyalgia er en klassifikation af symptomer og tegn (...), som er skabt til forskningsbrug i 1990 (ACR Criteria for the Classification of Fibromyalgia). Kriterierne er skabt til at klassificere grupper af personer i forskningsprojekter og ikke til anvendelse ved diagnosticering af den enkelte patient. Juridisk og socialmedicinsk anvendelse af diagnosen fibromyalgia er derfor problematisk. Det største problem er, at mange raske (arbejdsføre) personer med smerter risikerer at blive diagnosticeret som syge (uarbejdsdygtige), hvilket kan have langvarige, negative følger. Personen risikerer fremover - af sig selv og af andre - at blive opfattet som defekt og ude af stand til at løse sine problemer. Når økonomisk kompensation gøres afhængig af helbredet, skal hun/han vedvarende bevise at hun/han er syg. Samtidig forventes det, at hun/han arbejder på at blive rask - i hvert fald indtil tilstanden anses for blivende. Dette er et særligt problem ved godartede, langvarige smertetilstande i bevægeapparatet. Men ved fra flere befolkningsundersøgelser, også i Danmark, at 50-75 % af befolkningen har udbredte smerter i bevægeapparatet, og at de fleste heraf føler sig syge i et eller andet omfang. Mange kan fungere trods smerter og besvær, men af en række forskellige årsager, der ikke ubetinget skyldes smerter, kan en andel heraf ikke fungere på arbejdsmarkedet. Andelen af befolkningen, som opfatter sig som uarbejdsdygtige, kan påvirkes u hensigtsmæssigt, hvis man ved brug af diagnoser sygeliggør den enkelte.

Det er muligt, at der engang i fremtiden kan påvises fysisk eller biologisk forstyrrelse ved fibromyalgia, som i dag stort set er ukendte. Tillige kan der måske engang findes en virksom behandling. Indtil da er den juridiske og socialmedicinske anvendelse af diagnosen fibromyalgi et problem på samme måde som beskrevet overfor i BMJ.

En del patienter, som opfylder klassifikations kriterierne for fibromyalgi, opfylder også klassifikations kriterier for flere forskellige psykiatriske lidelser. Psykiatriske lidelser ved kroniske smerter kan være vanskelige at erkende og behandle. Den psykiatriske problemstilling ved fibromyalgia er under aktuel tværfaglig udforskning. Psykiatriske problemer skønnes af mindre betydning i den konkrete situation og er belyst i de to psykiatriske undersøgelser.

Sammenfattende må diagnosen fibromyalgia siges at være en anerkendt lidelse i Danmark, men på grund af overstående bør diagnosen anvendes med omtanke.

Om koncentrationsevnen:

Nedsat koncentrationsevne er en ganske almindelig helbredsmæssig klage, som er både ukarakteristisk og uspecifik. Denne klage er hyppig hos personer med fibromyalgi og andre kroniske smertetilstande. Bedømt på den kliniske lægeundersøgelse i dag, kunne der ved grundig udspørgen konstateres en skønsmæssig normal koncentrationsevne.

Om hukommelsen:

Hukommelsesproblemer er ligeledes almindelige, ukarakteristiske og uspecifikke.

Rapporteres hyppigt hos personer med fibromyalgi og andre smertetilstande. Ved lægeundersøgelsen i dag, med over to timers udspørgen, virkede hukommelsen normal.

Om funktionsniveauet:

Fibromyalgia er ofte forbundet med stor selvrapporteret funktionstab (disability) og samtidig en stort set normal lægeundersøgelse uden svækkelse (impairment). Funktionstab afhænger af flere faktorer end de rent helbredsmæssige bl.a. motivation og evne til at tage ansvar for eget liv. Flere undersøgelser tyder på, at økonomisk kompensation, eller mulighed herfor, kan forværre funktionstab. I den konkrete situation er der en ejendommelig forskel i beskrivelsen af funktionsniveauet oplyst til de undersøgende læger og hvad undersøgte har oplyst til sin forenings hjemmeside og klubblad. Undersøgtes oplysninger i funktionsniveauet ændrer ikke dette indtryk.

Om sygdommens indflydelse på appellantens koncentrationsevne, hukommelse og funktionsniveau

Undersøgtes koncentrationsevne og hukommelse skønnes inden for normalområdet og derfor uden negativ indflydelse fra fibromyalgi lidelsen. Funktionsniveauet oplyst til undertegnede ved lægeundersøgelsen 23. sep. 2002 er svært påvirket af undersøgtes fibromyalgi lidelse, men oplyst til anden side er funktionsniveauet mindre påvirket. "

Af Retslægerådets erklæring af 10. juni 2003 fremgår bl.a.:

Spørgsmål 3

Særlig i relation til erklæring afgivet af overlæge - den 09.01.1995 og 18.09.1995 bedes det oplyst, om der pr. 16. december 1998 var overensstemmelse mellem de objektive fund og subjektive klager?

Såfremt der efter Retslægerådets opfattelse er uoverensstemmelser bedes uoverensstemmelserne nærmere angivet.

"Der foreligger ikke lægelige oplysninger om tilstanden den 16.12.98, men speciallægeundersøgelser i 1993, 1995 og 2002 fandt, at sagsøger opfyldte kriterierne for fibromyalgi, det vil sige en tilstand med udbredte smerter i bevægeapparatet og ømhed af såkaldte "tender points" i muskler og sener uden påviselig årsag. Hertil kommer den påviste let indskrænkede bevægelighed med tegn på irritation af skuldersenerne (rotator cuff'en), holdningsforstyrrelserne i bryst- og lændehvirvelsøjlen og den psykiske lidelse. Af disse tilstande kan specielt fibromyalgi og den psykiske lidelse forklare sagsøgers udbredte subjektive smerteklager fra bevægeapparatet. Disse objektive fund er i overensstemmelse med sagsøgers subjektive klager fra bevægeapparatet. "

...

Spørgsmål 7

Det bedes oplyst, hvorvidt diagnosen Fibromyalgi anses for at være en anerkendt sygdom i Danmark?

* Koncentrationsevnen?

* Hukommelsen?

* Funktionsniveau?

...

"Fibromyalgi er en tilstand med udbredte smerter i bevægeapparatet og ømhed af såkaldte "tender points" i muskler og sener uden påviselig årsag. Tilstanden beskrives ofte at medføre nedsat koncentrationsevne, svækket hukommelse og nedsat funktionsniveau. Den kroniske smertetilstand fibromyalgi er klassificeret på baggrund af kriterier beskrevet i 1990 af American College of Rheumatology, og disse kriterier anvendes også i Danmark.... "

...

Spørgsmål 10

Giver sagen i øvrigt Retslægerådet anledning til bemærkninger?

"Retslægerådet kan i det store hele tilslutte sig speciallæge - besvarelse af de samme spørgsmål i speciallægeerklæringen fra 23.09.02. "

Afgørelse:

Højesterets begrundelse og resultat:

"Af de grunde, der er anført af landsretten, og da heller ikke de lægelige oplysninger, der er fremkommet for Højesteret, giver noget grundlag for at tilsidesætte Ankestyrelsens afgørelse, stadfæster Højesteret dommen. "

Landsrettens dom blev stadfæstet